

הלקח מחורבן בית ראשון לימינו: מלחמת אחים היא הרסנית

written by רותי פינס פלדמן | 24.10.2026

הקץ לעצמאות ממלכת יהודה וחורבן ירושלים ובית המקדש הראשון התרחש בשנת 586 לפני הספירה. המלך צדקיהו היה המלך האחרון משושלת בית דוד ² זו שעל פי המסופר בתנ"ך משלה ללא הפסקה ביהודה במשך למעלה מ-400 שנה, מזמנו של דוד המלך ועד ימי צדקיהו. אולם, היסטוריונים רבים כמין גם התנ"ך מזכירים לנו כי החורבן שהביאו הבבלים לא היה חורבן מלא. לאחר שיקול דעת בן יומיים מהשביעי לתשיעי בחודש אב, החליטו הבבלים להרוס את בית המקדש ואת המבנים הראשיים בירושלים, אך רוב האוכלוסייה מדלת העם ביהודה נשארה במקומה. הוגלה רק חלק מהעם, בעיקר האליטה שישבה בירושלים וביהודה.

ספר ירמיהו מתאר בפירוט רב את אשר אירע בתקופה הגורלית הזו. על פי תפיסת הנבואה, תושבי יהודה הפרו את הברית שכרתו עם אלוהים במעמד הר סיני, ולפיכך שילמו את מחיר הטיפשות והעיוורון הפוליטי של ממשל המלך צדקיהו. הממשל המרדן בבבל עמד אז בראש התארגנות אזורית של מואב, עמון ואדום, שחשבו בטעות כי השעה כשרה לפרוק את עולה של בבל.

הנביא ירמיהו צייר בזמן אמת תמונה הפוכה לגמרי שהתבררה בדיעבד כתמונה המציאותית והנכונה: בבל בהנהגת נבוכדנצר הייתה בשיא כוחה. נבוכדנצר ריכז צבא אדיר כדי לכבוש את מדינת יהודה ולהגיע עד למצרים ³ וכך אכן היה. המצרים לא מילאו את תקוות המפלגה הפרו-מצרית ביהודה, ולא הצליחו לעמוד מול הבבלים שאכן הגיעו עד שעריהם, תוך כדי שהם רומסים את יהודה בדרכם.

אולם כאמור, הבבלים עצמם לא הביאו לחורבן מלא של יהודה, ובוודאי שלא הגלו את כל אוכלוסייתה. בכך נדמה היה שנבואת ירמיהו על הרס מוחלט של אוכלוסיית יהודה ושל מלכות בית דוד לא התגשמה במלואה. ירמיהו הנביא עצמו אף נשאר בארץ, מתוך הבנה שמקומו ביהודה כדי להכין אותה לשיבת ציון אותה ניבא ⁴ זו שאכן תתקיים 70 שנה מאוחר יותר.

האמת ההיסטורית המצמררת היא שהחורבן הסופי והמוחלט של יהודה, וגלות שארית תושביה, אירעו לא כתוצאה מהכיבוש הבבלי, אלא כתוצאה ממלחמת אחים רצחנית שפרצה ביהודה מיד לאחריו.

לאחר הניצחון, הבבלים העבירו את המרכז השלטוני של יהודה לעיר בגבול שבט בנימין המשקיפה על ירושלים והר הבית בשם המצפה (המזוהה כיום עם היישוב נבי שמואל, המשקיף מגובה על הר הבית).

הבבלים מינו מטעמם מושל על יהודה שהיה למעשה השליט בפועל [2] גדליה בן אחיקם. גדליה היה דמות מפתח במפלגה הפרו-בבלית ביהודה, שהייתה אז מפלגת מיעוט לעומת מפלגת הרוב הפרו-מצרית. ירמיהו הנביא נמנה עם המפלגה הזו, ויש לשער שתמך בהנהגתו של גדליה.

מנגד, למפלגה הפרו-מצרית, שראשי הצבא שלה ברחו מירושלים עם נפילתה אל ממלכת עמון השכנה, היו תוכניות אחרות. בריחתם של מפקדים אלו לא יורטה על ידי הבבלים כשם שיורטה בריחתו של המלך צדקיהו עצמו, שנתפס בערבות יריחו יחד עם בניו. אנשי המפלגה הפרו-מצרית ראו בשיתוף הפעולה של גדליה עם הבבלים מעשה בגידה מחפיר. הם סברו כי מינוי של שליט שאינו מצאצאי דוד המלך הוא מעשה חמור, המנוגד להבטחה האלוהית שנתן לדוד נתן הנביא לפיה שלטון השושלת לא ייפסק לעולם. בעיניהם, אלו היו טענות אידאולוגיות כבדות משקל, ועל כן תומכי גדליהו בן אחיקם כמו גם אחיקם עצמו נחשבו בעיניהם לבוגדים שיש לחסל.

עם עליית גדליהו לשלטון במצפה, רבים מתושבי יהודה שברחו למדינות השכנות בעת הכיבוש ביחוד ממואב אדום ועמון חזרו הביתה. בין השאר חזרו אותם מפקדי צבא שברחו לעמון, והם העמידו פנים שהם באים להביע אמונים למושל החדש. אף שגדליהו הוזהר מפניהם מבעוד מועד, הוא סירב להאמין שיעזו לפגוע בו. הוא קיבל אותם לסעודה בארמונו במצפה, והקושרים ניצלו את האירוע הדיפלומטי כדי לרצוח את גדליה, לחסל את חיל המצב הבבלי שהיה בעיר, ולקחת בשבי את בנות המלך צדקיהו.

אפשר לשער שהקושרים תכננו להכתיר בעמון מלך מצאצאי בית דוד [2] על יהודה שבגלות. זאת בחסות מלך עמון בעליס. אולם, קציני הצבא שהיו נאמנים לגדליהו פתחו ברדיפה אחרי הקושרים, השיגו אותם, והצליחו להציל את השבויים כולל בנות המלך ולהחזירם.

למרות הצלת השבויים, הציבור הרחב שנותר ביהודה החליט לא להסתכן. הם היו בטוחים שהאימפריה הבבלית תבוא בקרוב לנקום באכזריות את רצח חיל המצב הבבלי ורצח גדליה בן-אחיקם ותומכיו. מתוך פחד, החליטו כאיש אחד לגלות למצרים. הם אף לקחו איתם בכפייה את ירמיהו הנביא ועוזרו ברוך בן נריה.

זו הייתה הגלות האמיתית שרוקנה את הארץ [2] גלות רחבה מזו שהבבלים השיתו על ירושלים ויהודה. העזיבה ההמונית והמבוהלת למצרים היא זו שחיסלה לחלוטין את היישוב היהודי המשמעותי שהבבלים הסכימו להותיר ביהודה.

הלקח מאחד הסיפורים הטרגיים והקשים ביותר בתולדות ישראל הוא חד-משמעי: לפעמים מלחמת אחים [2] גם אם לצד שפותח בה יש נימוקים אידאולוגיים כבדי משקל [2] היא אירוע הרסני שאין גדול ממנו.

היישוב היהודי ששרד את גלות נבוכדנצר לא הושמד על ידי אויב חיצוני, אלא חוסל כולו בשל תוצאותיה של שנאת חנם פנימית.

כאז, גם היום, קיימים צדדים בחברה הישראלית שאינם רואים דברים באותו האופן, כאשר כל מחנה משוכנע בצדקתו המוחלטת.

אויבנו מסביב אינם מנסים להסתיר את דעתם; הם מייחלים ומקווים שתפרוץ מלחמת אחים בקרבנו ² כזו שתביא במו ידינו לקץ חייה של המדינה היהודית המודרנית, מדינת ישראל.

לפיכך, ברור כי כל הצדדים הנאבקים במערכות הבחירות חייבים להתחייב שבשום פנים ואופן לא יפתחו בעימות פנימי שיכול להידרדר למלחמת אחים. על כל המתמודדים להודיע מראש ובקול צלול כי הם יקבלו כל תוצאה של הבחירות, ויתמכו בלגיטימיות של הממשלה שתיבחר. אין להעלות על הדעת שום מצב שיצדיק את אי-קבלת הכרעת הבוחר בקלפי על ידי הצד המפסיד. בנוסף אסור לצד המנצח להתייחס בדורסנות לצד המפסיד. האמת הרי לעולם לא נמצאת בבלעדיות רק בצד אחד. אם לא נשכיל ללמוד מההיסטוריה של מלחמת האזרחים הרצחנית במצפה, אנו עלולים למצוא את עצמנו, שוב, חותמים במו ידינו על חורבן המדינה היהודית המודרנית.

המאמר נכתב יחד עם פרופ' אהוד פינס שהוא פרופסור אמריטוס באוניברסיטת בן גוריון.

פורסם במעריב, בתאריך 24 באוקטובר 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.